

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20.051.185
Карпатського національного
університету імені Василя
Стефаника
доктору філологічних наук,
професору, професору кафедри
світової літератури і порівняльного
літературознавства Девдюк Іванні
Василівні
(76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри англійської філології
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
Малишівської Ірини Василівни на дисертацію Мазур Ольги Володимирівни на
тему «Засоби когезії в українській постмодерністській прозі та їх відтворення у
перекладі англійською мовою» подану на здобуття ступеня доктора філософії
(PhD)

за спеціальністю 035 Філологія з галузі знань 03 Гуманітарні науки

1. Актуальність теми дисертаційної роботи і її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням уваги до проблем текстової зв'язності як однієї з ключових категорій сучасної лінгвістики тексту та перекладознавства. Аналіз засобів когезії в українській постмодерністській прозі є своєчасним, оскільки саме цей тип текстів характеризується ускладненою структурою, інтертекстуальністю, іронією та стилістичною багатшаровістю, що створює додаткові труднощі для перекладу. Дослідження механізмів відтворення засобів когезії англійською мовою дозволяє глибше зрозуміти не лише специфіку текстотворення, а й принципи міжкультурної трансляції смислів. Обрана тема є науково своєчасною, теоретично значущою та практично важливою для подальших студій у галузі перекладу української літератури англійською мовою.

Дисертацію виконано відповідно профілю наукового плану кафедри англійської філології Карпатського національного університету імені Василя Стефаника «Когнітивно-комунікативний та мультимодальний виміри англомовного дискурсу» (номер державної реєстрації 0123U100259).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації Мазур Ольги є належно обґрунтованими й спираються на напрацювання широкого кола вітчизняних і зарубіжних праць із лінгвістики тексту, принципів постмодерністського текстотворення, дослідження засобів когезії та перекладознавства. Теоретичні засади дослідження викладено послідовно, з

урахуванням основних підходів до трактування когезії та суміжних категорій, що забезпечує концептуальну основу для подальшого аналізу.

Достовірність отриманих результатів забезпечується репрезентативністю дослідницького корпусу, який охоплює тексти української постмодерністської прози та їхні англомовні переклади: романи Юрія Андруховича («Перверзія», «Рекреації», «Московіада»), Сергія Жадана («Ворошиловград», «Інтернат»), Оксани Забужко («Польові дослідження з українського сексу», «Музей покинутих секретів») та Юрія Винничука («Танго смерті»), загальним обсягом 2934 друкованих сторінок в оригіналі та 2808 друкованих сторінок у перекладі. Комплексний характер дослідження зумовив поєднання загальнонаукових і спеціальних методів. Методи дедукції, аналізу та таксономії забезпечили виокремлення засобів когезії та їхню класифікацію на текстовий і надтекстовий типи. Серед лінгвістичних методів використано функційний, зіставний, описовий та лінгвостилістичний аналіз. У перекладознавчому аспекті залучено контрастивний, компаративний і трансформаційний аналіз, а також контекстуально-інтерпретаційний метод, спрямований на реконструкцію авторського задуму. Процедура кількісних підрахунків уможливила встановлення частотності трансформацій засобів когезії залежно від типу зв'язності.

Проведене дисертаційне дослідження характеризується високим рівнем наукової обґрунтованості висновків, досягнутої завдяки комплексному використанню відповідних наукових методів та ґрунтовній теоретичній базі, що налічує 195 джерел. Зазначені характеристики відповідають ключовим критеріям верифікації результатів у філологічних студіях. Додатковим свідченням достовірності отриманих результатів слугує їхня апробація на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

3. Наукова новизна дослідження.

Наукова новизна, теоретична значущість і практична цінність дисертації не викликають сумнівів. Новизна роботи безпосередньо визначається сформульованою метою та повнотою досягнутих результатів. Дисертантка послідовно виконала всі поставлені завдання: окреслила теоретичні засади вивчення когезії як базової категорії постмодерністського тексту; проаналізувала механізми формування текстової і надтекстової зв'язності в оригінальних текстах; виявила перекладацькі тактики відтворення засобів когезії в англомовних перекладах української постмодерністської прози з урахуванням типологічних розбіжностей між українською та англійською мовами і стилістичної специфіки постмодерністської поезики.

У дисертації вперше здійснено комплексний перекладознавчий аналіз когезії як категорії постмодерністського тексту; розкрито функційні особливості засобів когезії в українській постмодерністській прозі та запропоновано їхню класифікацію за принципом текстової і надтекстової зв'язності; диференційовано тактики англомовного перекладу засобів когезії обох типів і встановлено чинники їхнього формування, що уможлиблює досягнення перекладацької еквівалентності та збереження індивідуального авторського стилю.

4. Теоретична цінність і практична значущість отриманих наукових результатів.

Теоретичне значення дослідження визначається його внеском у розвиток кількох суміжних галузей гуманітарного знання. Запропонована в роботі розширена класифікація засобів когезії в постмодерністській прозі та окреслена типологія їхнього перекладу англійською мовою збагачують теоретичний апарат лінгвістики тексту, поглиблюють розуміння механізмів текстової зв'язності і водночас роблять вагомий внесок у теорію художнього перекладу, розширюючи уявлення про стратегії і тактики відтворення когезії в міжмовному і міжкультурному вимірі.

Практична цінність отриманих результатів зумовлена широкими можливостями їхнього застосування в навчальному процесі та науково-дослідній діяльності. Матеріали дисертації можуть бути використані у викладанні курсів із теорії та практики перекладу («Вступ до перекладознавства», «Теорія перекладу як міжкультурної комунікації», «Переклад безеквівалентної лексики», «Проблеми художнього перекладу», «Проблеми відтворення національно-культурної специфіки у художніх текстах»), а також стилістики («Порівняльна стилістика англійської та української мов», «Стилiстика і переклад», «Стилiстична лексикологія»). Результати дослідження становлять практичний інтерес для професійної перекладацької діяльності, фахової підготовки майбутніх перекладачів та можуть слугувати підґрунтям для подальших науково-дослідних розвідок студентів і аспірантів.

5. Загальна оцінка змісту роботи.

Дисертація Ольги Мазур має чітку структуру та включає всі необхідні елементи, характерні для дисертаційної роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (195 позицій), додатка. Загальний обсяг роботи становить 258 сторінок, обсяг основного тексту – 217 сторінок.

Вступ містить усі необхідні структурні компоненти, а саме: обґрунтування актуальності теми, визначення об'єкта і предмета дослідження, формулювання мети та завдань роботи, характеристику теоретико-методологічної бази й методів дослідження, розкриття наукової новизни, теоретичної та практичної значущості отриманих результатів, положення, що виносяться на захист, і відомості про апробацію.

Перший розділ «Теоретико-методологічні основи дослідження засобів когезії у постмодерністській прозі» складається з п'яти підрозділів і присвячений огляду наукової літератури з проблем текстових категорій, когезії, класифікації її засобів та особливостей їхнього функціонування в українській постмодерністській прозі, а також специфіки відтворення засобів когезії в перекладі як самостійного аспекту художнього перекладу. На основі проведеного огляду запропоновано розширену класифікацію засобів когезії на матеріалі українських постмодерністських текстів та окреслено методологічну базу й етапи дослідження.

Другий розділ «Відтворення засобів текстового типу когезії української постмодерністської прози англійською мовою» налічує три підрозділи і зосереджений на аналізі засобів текстового типу когезії в постмодерністських текстах та особливостей їхнього відтворення в англійських перекладах. У розділі послідовно охарактеризовано кожен різновид текстової зв'язності: граматичний, семантичний, ономазіологічний, смисловий, структурно-

композиційний, референційний і прагматичний. Окреслено основні тактики перекладу відповідних засобів когезії.

Третій розділ «Відтворення засобів надтекстового типу когезії української постмодерністської прози англійською мовою» містить три підрозділи і присвячений дослідженню особливостей функціонування засобів надтекстового типу когезії з розподілом на супрасегментний, екстралінгвальний та інтертекстуальний різновиди. У розділі узагальнено тактики відтворення надтекстової когезії в англійськомовних перекладах українських постмодерністських текстів.

Висновки містять систематизований виклад основних результатів дослідження та окреслюють перспективи подальших наукових розвідок у відповідній галузі. У додатках представлено таблицю досліджуваного матеріалу з виокремленням авторів і видавництв оригінальних текстів, а також перекладачів і видавництв перекладів.

Текст роботи відзначається чіткістю й логічністю викладу та високим рівнем академічного стилю. Авторка продемонструвала здатність до глибокого аналізу й інтерпретації ілюстративного матеріалу на основі сучасних методологічних підходів та з використанням відповідного термінологічного апарату.

6. Повнота викладу матеріалу дисертації у роботах, які опубліковані авторкою.

Основні положення й висновки дисертації Ольги Володимирівни висвітлено у восьми публікаціях, з-поміж яких три – у затверджених наукових фахових виданнях України, п'ять – тези всеукраїнських та міжнародних конференцій.

Результати дослідження також були обговорені під час щорічних звітних наукових конференцій викладачів, аспірантів і студентів кафедри англійської філології Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, що сприяло уточненню окремих положень роботи, поглибленню наукової дискусії та підтвердженню актуальності обраної тематики.

Опубліковані праці повною мірою відображають основний зміст дисертації, її теоретико-методологічні засади, практичні результати та ключові висновки. Зміст, обсяг і кількість наукових праць відповідають чинним вимогам Міністерства освіти і науки України щодо апробації та публікації результатів дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії. Це дає підстави вважати, що дисертаційна робота відповідає встановленим критеріям і може бути рекомендована до публічного захисту.

7. Відсутність порушень академічної доброчесності.

За результатами перевірки дисертаційної роботи та наукових публікацій авторки не виявлено ознак академічного плагіату, елементів фабрикування чи фальсифікації наукових результатів. У роботі дотримано вимог академічної доброчесності, забезпечено належний рівень наукової етики та коректності використання джерельної бази.

Авторка належним чином використовує покликання на власні наукові праці та результати досліджень інших учених, що забезпечує прозорість і достовірність представлених результатів. Запозичені положення, ідеї, концепції

та цитати супроводжуються відповідними посиланнями, оформленими згідно з чинними вимогами академічного цитування.

Аналіз тексту дисертації та пов'язаних із нею публікацій засвідчив самостійний характер виконаного дослідження, належний рівень авторського опрацювання матеріалу та відсутність неправомірних запозичень.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Відзначаючи наукову цінність роботи в цілому, водночас вважаємо за необхідне висловити низку зауважень і рекомендацій:

1. Деякі теоретичні засади роботи потребують послідовнішої аргументації. Після того як у роботі чітко задано термінологічну опозицію зв'язність = когезія, цілісність = когерентність (с. 32), на с. 33-35 дисертантка повертається до ширшого трактування «зв'язності» та подає історичний екскурс із розмежуванням когезії/когерентності. Така термінологічна непослідовність ускладнює логіку викладу.

2. У роботі простежується певна термінологічна неузгодженість. Так, на с. 50-51 спершу йдеться про підкатегорії інформативності (фактуальність, концептуальність, підтекст), які розглядаються як чинники розуміння когезії, однак далі авторка переходить до характеристики оцінки й емотивності та зараховує їх до категорії модальності. Такий перехід виглядає недостатньо обґрунтованим, оскільки не пояснюється, яким чином модальність співвідноситься з попередньо окресленою підкатегорією інформативності.

3. Розділ II «Відтворення засобів текстового типу когезії української постмодерністської прози англійською мовою» вирізняється значним обсягом емпіричного матеріалу, що засвідчує ґрунтовну аналітичну роботу та уважність до текстових трансформацій у перекладі. Водночас окремі фрагменти аналізу значно виграли б від детальнішого пояснення та повнішого врахування їхнього прагматичного аспекту. Так, у наведеному прикладі *У її батька кілька квартир і приватних будинків. Жити є де. І машин він кілька має. Одне слово, буржуй.* (Винничук, *Танго смерті*)/ *Her father has several apartments and private homes. We have a place to live. And he has several cars. In short, he's a businessman.* (пер. Naydan & Tytarenko, *Tango of Death*) (ст. 129) субституцію окреслено коректно, однак коментар потребує розширення. Лексема «буржуй» в українській мові має виразне оцінне (переважно іронічно-негативне) забарвлення і не є прямим відповідником нейтрального *businessman*.

4. На с. 149 подано приклад (*Безперечно, що тепер усі вони страждають і караються, але не каються, а навпаки – жадають пива і видовищ* (Андрухович, *Московіада*). *Undoubtedly, they are now suffering in torment, but do not repent; on the contrary, they desire beer and circuses* (Chernetsky, *The Moscoviad*)) у межах ономаціологічної зв'язності, акцентуючи на грі слів в оригіналі, однак поза увагою залишається ще один важливий аспект – інтертекстуальність. Вислів «караються, але не каються» містить очевидну алюзію на рядок Тарас Шевченко «караюсь, мучусь, але не каюсь», що створює додатковий культурний і смисловий план. У перекладі (*suffering in torment, but do not repent*) цей інтертекстуальний компонент зникає. Доречно було б розширити коментар із урахуванням інтертекстуального виміру прикладу та зазначити втрату відповідної алюзії в перекладі.

5. У підрозділі 3.2. *Функційні особливості засобів надтекстового типу когезії* дисертантка говорить про засоби інтертекстуального виду когезії. Проте на с. 193 у переліку «форм інтертекстуальності» представлена не чітка термінологія, адже згадки про відомих акторів або заголовки книг самі по собі не є окремими формами інтертекстуальності, а зазвичай функціонують як алюзії.

Висновок про відповідність дисертації вимогам. Аналіз дисертаційної роботи й публікацій авторки дає підстави зробити висновок, що дисертаційна праця Мазур Ольги Володимирівни «Засоби когезії в українській постмодерністській прозі та їх відтворення у перекладі англійською мовою» є ґрунтовним, завершеним і самостійним дослідженням, у якому відображена новаторська позиція дослідниці й отримані нові науково обґрунтовані результати. Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерство освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка, Мазур Ольга Володимирівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент:

кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри англійської філології
Карпатського національного
університету імені
Василя Стефаника

Ірина МАЛИШІВСЬКА